

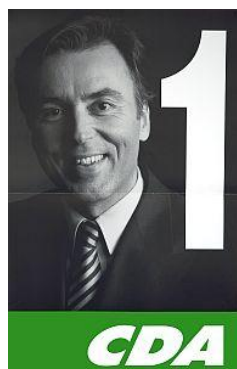
1994: verkiezingen op 3 mei

Waarom kon je bij deze verkiezingen spreken van een politieke aardverschuiving?

Politieke verhoudingen in 1994

In de jaren '90 zagen de mensen de toekomst een stuk positiever in dan in de jaren '80. Men voelde zich in Nederland een stuk veiliger na de val van de Muur in 1989 en daaropvolgend in 1991 het einde van het militaire bondgenootschap van de communistische landen in Oost-Europa, het Warschaupact. De defensie-uitgaven namen flink af. Het ging ook een stuk beter met de economie. Er kwam steeds meer belangstelling voor nieuwe technische ontwikkelingen. PizzaHut ging als één van de eerste bedrijven in 1994 het WorldWideWeb gebruiken om online pizza's te laten bestellen. Politieke partijen waren nog niet zo met internet bezig. Bolkestein was als nieuwe leider van de VVD al behoorlijk vernieuwend bezig door als lijsttrekker geen interview te geven, maar een soort talkshow te organiseren.

De verkiezingsstrijd was een nek-aan-nekrace tussen de vier grootste partijen: het [CDA](#), de [PvdA](#), de [VVD](#) en [D66](#). Het CDA had het partijleiderschap overgegeven aan Elco Brinkman (zie verkiezingsaffiche).

Het leek wel of alles bij Brinkman mis ging. Zelfs Lubbers kondigde aan niet op Brinkman, maar op de nummer drie van het CDA te gaan stemmen. Zowel het CDA als de PvdA had in de afgelopen jaren geregeerd. Een deel van de oudere kiezers keerden zich van deze partijen af en richtte een eigen ouderenpartij op. Ze wilden laten zien dat ze het niet eens waren

met bepaalde maatregelen, zoals de bevrozing van de AOW. Waar het CDA en de PvdA kiezers leken te verliezen, deden de VVD en D66 het erg goed. Kennelijk was het een goede zet dat Joris Voorhoeve, die flink wat kritiek te verduren had op zijn functioneren, was afgetreden als partijleider en was vervangen door Frits Bolkestein.

Verkiezingen in 1994

In 1994 veranderden alle politieke verhoudingen. Voor de eerste keer kwam er een kabinet zonder confessionele politieke partij. Het CDA verloor dramatisch. De partij ging terug van 54 naar 34 zetels. Dit was nog nooit eerder gebeurd. Ook de PvdA verloor flink. De VVD, onder leiding van Frits Bolkestein, deed het juist erg goed en won negen zetels. De grootste winnaar van de verkiezingen was D66. Hans van Mierlo sprak over een mogelijk paarse coalitie: een kabinet met PvdA en VVD. Uit de verkiezingsposter sprak de positiviteit: U wint! Het was tijd voor de grote doorbraak van D66.

[GroenLinks](#) was teleurgesteld over de uitslag. De partij verloor een zetel. Ze hadden juist gehoopt kiezers te winnen door de fusie. Misschien was het geen goed idee geweest om een gedeeld partijleiderschap in te voeren.

De [SP](#) deed het onder leiderschap van Marijnissen goed. De partij kwam met twee zetels de Kamer in. De SP stelde zich voor als een protestpartij. De rode tomaat stond

symbool voor dit protest: "stem tegen, stem SP".

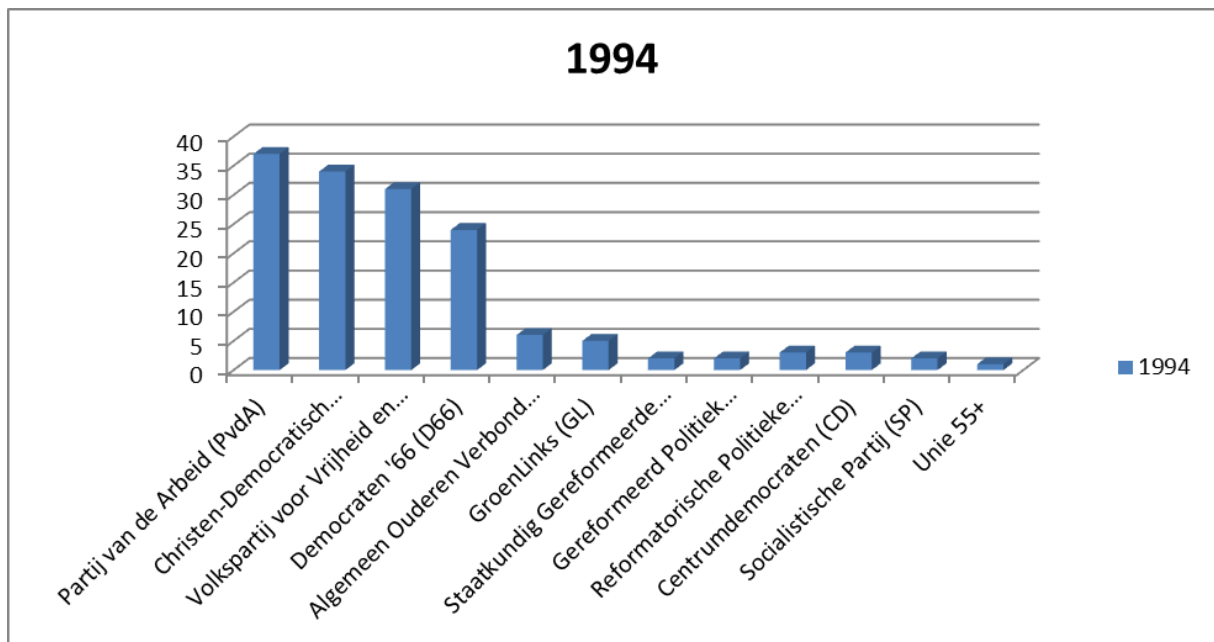

Het was een protest tegen alle politieke partijen, maar de PvdA in het bijzonder. De PvdA probeerde een groot zetelverlies te voorkomen door handiger campagne te voeren. De partij ging wekelijks een kiezersonderzoek uitvoeren om beter te weten waarop ze konden inzetten. Uit dit kiezersonderzoek bleek dat Wim Kok beter lag bij de kiezer dan de PvdA. De leus van de verkiezingscampagne werd daarom Kies Kok.

Hoewel de partij niet blij was met het verlies van twaalf (!) zetels, werd de PvdA toch de grootste partij. Dit bood mogelijkheden voor een paars kabinet: de grote droom van D66. Het CDA moest voor de eerste keer plaatsnemen in de oppositiebankjes.

Wist je dat:

- ... GroenLinks in wilde spelen op de populariteit van de housemuziek onder jongeren en een housefeest organiseerde om jonge kiezers te trekken?
- ... de twee ouderenpartijen samen in één keer 7 zetels wegkaapten van de gevestigde partijen?

Dit leidde tot het kabinet Kok I (PvdA, VVD, D66, totaal 92 zetels).